

Sorumluluk

Sorumluluk, başarıyı ve mutluluğu etkileyen en önemli kişilik özelliklerinden biridir şüphesiz... Dolayısıyla çocuğun sorumluluk sahibi olması için her anne-baba elinden geleni yapmalıdır. Peki bu çocuklara nasıl beceri kazandırılabilir?

Kendini ve isteklerini ifade edebilen, gereken durumlarda “Hayır” diyebilen, hakkını savunabilen, görevlerinin ve sorumluluklarının farkında olan, kendine güvenen çocuklar yetiştirmek, tüm anne babaların en büyük isteğidir. Çocukta sorumluluk doğuştan getirilen değil, öğrenilen bir kavramdır. Yaşamımızdaki tüm değerlerde de olduğu gibi sorumluluk sahibi olmak, sorumluluk bilincini kazanmak da önce anne babadan, sonra sosyal çevreden öğrenilecektir. Bu duygunun kazandırılmasında aile içi iletişim, aile içindeki çocuğa olan tavır, uygulanan disiplin anlayışının (kararlılık ve tutarlılık) rolü büyüktür. Bu süreçte çok yükümlülük veren anne-baba kadar hiç sorumluluk vermeyenlerde hatalı davranmaktadır. Bu yüzden çocuk yetiştirirken ebeveynlerin takındıkları anne baba tutumlarına göz atmamız faydalı olacaktır.

Çocuk Yetiştirmede Anne-Baba Tutumları ve Kişilikleri

Çocuğun yüksek benlik saygısına sahip, kendi kendini yönetebilen, doyumlu bireyler olarak gelişmeleri, büyük ölçüde onlara sağlanan fırsatlara ve yaklaşımlara bağlıdır. 3 tür tutumdan bahsetmek mümkündür: a. Aşırı koruyucu ve müdahaleci anne-baba tutumu, b. Aşırı otoriter ve baskıcı anne-baba tutumu, c. Eşitlikçi ve demokratik anne-baba tutumu

Aşırı koruyucu ve müdahaleci anne-baba tutumu

Koruma, kollama, himaye etme normal bir dürtü, anne-babalar için normal davranışlardır. Ancak koruma, kollama çocuğun kendini gerçekleştirme engellememelidir. Bu tür anne-babalar, çocuğun çalışkan, başarılı ve anne-babasına bağlı olmasını bekler. Bu aşırı koruma ve müdahale etme davranışı erken çocukluk döneminden başlayarak ileri yaşlara kadar devam edebilir. “O daha küçük, yiyemez, döker.” düşüncesiyle çocuğun yemeği sürekli anne-baba tarafından yedirilirse veya “O daha çok küçük, kendisi giyinemez.” diyerek çocuğun giyinmesine izin verilmezse; çocuk ilkokula başladığında ödevlerini annesine yaptıracak çantasını hazırlama görevi de yine anneye ait olacaktır. Çantayı hazırlamayan anne, çocuk tarafından suçlu görülecek ve bu durum çocuk tarafından

öğretmene karşı savunma olarak kullanılacaktır. Bu şekilde yetişen çocuklar devamlı olarak bir yetişkinin koruma ve kollamasına ihtiyaç duyar, özgüvenleri zayıf, sorumluluk almaktan çekinen, zayıf kişiliğe sahip bireyler olurlar.

Aşırı otoriter ve baskıcı anne-baba tutumu

Bu tutumun özelliği anne-babanın çocuğun üzerinde kurduğu baskıdır. Ebeveynler, çocuklarına hâkim olduklarına inanırlar. Onlar için itaat esastır. “Çocuklarım için en iyisini istiyorum” ifadesi çarpıtılarak “çocuğumun en iyi olmasını istiyorum” ifadesine dönüşmüş olabilir. Otoriter anne-baba, çocuğun davranışlarını değerlendirir, kontrol eder, şekil verir ve çocuğun tavırlarına standartlar koyar. Sürekli olarak neyi, nerede ve nasıl yapacağı kendisine söylenen, yanlış yaptığında azarlanan ve kınanan çocuklar, etkin olmayan ve bağımlı bir kişiliğe sahip olurlar. Anne-babaya sormadan bir iş yapmayı tercih etmezler, kendilerine güvensizdirler. Karşılaştıkları bir problemi çözmekte güçlük çekerler. Böyle çocuklarda okul korkusu çok yaygındır, okula uyum sağlamakta zorluk çekebilirler. Duygularını, tepkilerini rahatça ifade etmesine, gerektiğinde “Hayır” demesine izin verilmeyen çocuklar, bağımsız bir kişilik geliştiremedikleri için sorumluluk duygusu kazanmakta da zorlanırlar.

Eşitlikçi ve demokratik anne-baba tutumu

Bu tutuma göre anne-baba çocuğuna insan olarak saygı gösterir, gelişim basamaklarını izler ve ona uygun davranır. Her çocuğun kendine has biricikliğini kabullenir. Aile içinde özgürce gelişmesine, yeteneklerini açığa çıkarmasına izin verir. Çocuğun barınma, beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayanın yanında ona “sevgi” gösterir. Çocuk anne-babayla iş birliği yapsa da yapmasa da koşulsuz sevgi verilmeli ve onay gösterilmelidir. Çocuk ne yaparsa yapsın, ona değer verildiğini ve ailesi tarafından kabul edildiğini bilmelidir.

Ebeveynler gerek çocuğa sorumluluk kazandırma, sorumluluk bilinci olan çocuk yetiştirme konusunda gerekse her türlü davranış gelişiminde bazı genel prensipleri bilmelidir.

1) BİLGİLENDİRME: Bir davranış kazandırma, sorumluluk verme, yapılması gereken bir şeyi öğretmede öncelikle çocuk bilgilendirmedir. Ben yaptım oldu, anne baba her şeyi bilir, bu böyle olacak demek yerine istenen şeyin nedenleri hakkında bilgi verilmeli, buna niye ihtiyaç duyulduğu anlatılmalıdır. Ne için yapılması gerektiğini anlamayan çocuk kuralları içselleştirmeyecek, sorumluluklarını yerine getirmeyecektir. Çocuğunuz mevcut sorumluluklarını yerine getirdiğinde, elde edeceği kazanımları bilmesi, motivasyonunu olumlu etkileyecektir. Sorumluluklarını yerine getirmediğinde ise sonuçlarını anlatarak bunlara katlanmak zorunda kalacağı ve bu durumun başkalarını da olumsuz etkileyebileceği çocukla konuşulmalıdır.

2) TAKİP: Yeterli bilgilendirme yapıldıktan sonra istenen davranışın oluşup oluşmadığı mutlaka takip edilmelidir. “Annem bugün söyler, yarın unuttur” fikri çocuğa yerleşmemelidir.

3) GERİBİLDİRİM: Davranışının yerleşip yerleşmemesine bağlı olumlu ya da olumsuz geribildirimler yapılmalıdır. Alınan sorumluluk, olumlu davranış değişimi takdir edilmeli, uygun

pekiştireçlerle motivasyon arttırılmalıdır. Olumlu davranış gözlenmediğinde ise konu tekrar masaya yatırılmalı, sıkıntı, engel, olası neden ve sorunlar konuşulmalı, yeni çözümler aranmalıdır.

4)HATIRLATMA: İstenen davranış gerçekleşmediğinde konunun küllenmesine fırsat verilmemeli, gerekli hatırlatmalar yapılmalıdır. Davranış değişikliği oluşana kadar bu süreç devam ettirilmelidir.

Yukarıda verilen bilgiler sadece sorumluluk oluşturma sürecinde değil çocukta herhangi bir davranış değişikliği oluşturulmak istendiğinde atılabilecek adımlardır. Davranış değişikliği bir anda oluşamayacağı için gerekli sabrı ve kararlılığı göstermek çocuğun motivasyonunu arttıracaktır.

Sorumluluk Bilinci Oluşturmada Anne Babaya Öneriler

Sorumluluk bilinci oluşturmak için sorumluluk vermeye istekli olmak gerekir. Sorumluluk vermek için okul çağlarını beklemek geç kalmak demektir. Küçük yaşlarda çocuğunun yorulmasından korkan anne babalar çocuğun yapabileceği her şeyi kendileri yapıyorlar. Kendi işlerini başkasının yapmasına alışan çocuk okul çağına geldiğinde çantasını taşıma, ödev yapma, ders çalışma

sorumluluklarını yerine getirmeyerek bunları da anne babasından bekliyor. Bu durum anne baba çocuk arasındaki çatışmalara sebep oluyor.

Bu süreçte anne baba olayları biraz daha geriden takip ederek çocuğun sorumluluklarının sonuçlarını hissetmesine izin vermelidir. Başarıyı da başarısızlığı da içselleştirerek çocuğun davranışlarının sorumluluğunu almasına izin verilmelidir. Öğretmeni kızacak diye unuttuğu çantasını okula götürmek çocuğu sorumluluk bilincinden uzaklaştırmak demektir.

Çocuğa sorumluluk verirken onun fıtrat özelliklerini okuyarak ve gelişim düzeyini bilerek görevler vermelisiniz. Çocuk aldığı sorumluluktan zevk almalı ve bunu isteyerek yapmalıdır. Başlangıçta verdiğiniz sorumlulukları dikkatli seçerek başarısızlık durumunu en aza indirmeli ve başarının hazzını tatmasını sağlamalısınız.

Çocuğun sorumluluk almasını sağlamak için ona seçim hakkı sunabilirsiniz. Birkaç seçenek arasından kendine uygun olanı seçmesi hem görevini içselleştirmesini kolaylaştıracaktır hem de küçük yaşlardan itibaren seçim yapması daha sağlam bir kişilik yapısının oluşmasını sağlayacaktır. Çocuk seçim yapabildiğinde kendini tanır, sorumluluk alır ve hayat boyu önüne çıkacak sorunlarda problem çözme becerisi kazanır.

Hayatın her alanında olduğu gibi sorumluluk almada da çocuk ailesini gözlemleyecek onların modellerine uygun bir model oluşturacaktır. Ebeveynler kendi sorumluluklarını yerine getirerek çocuğa model olmalı çocuklarının hayatında örnek şahsiyet olmalıdırlar.